

บทความวิจัย

นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้นอกห้องเรียนเพื่อพัฒนาทักษะผู้เรียนในเขตเมืองเชียงราย

กฤติภัทร สระทองขุน¹

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากระบวนการจัดการเรียนรู้นอกห้องเรียนเพื่อส่งเสริมการพัฒนาทักษะผู้เรียนในเขตเมืองเชียงราย และ 2) เสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้นอกห้องเรียนเชิงนวัตกรรมที่เหมาะสมกับบริบทเขตเมืองเชียงราย อันจะนำไปสู่การพัฒนาทักษะผู้เรียนอย่างรอบด้านและยั่งยืน ประชากร ได้แก่ ครูผู้สอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม 9 คน และนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย 9 คน รวม 18 คน จากโรงเรียนมัธยมศึกษา 3 แห่งในเขตเทศบาลนครเชียงราย โดยการเลือกแบบเจาะจง เก็บข้อมูลระหว่างเดือนพฤษภาคม-กันยายน พ.ศ. 2568 ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตภาคสนาม และการวิเคราะห์เอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาและตีความเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สามารถสังเคราะห์กระบวนการ 6 ขั้น อย่างเป็นระบบ ได้แก่ (1) การเชื่อมโยงกับพื้นที่และชุมชน (2) มีประสบการณ์ตรง (3) การสะท้อนคิดเชิงลึก (4) การสร้างองค์ความรู้ (5) การทดลองและแก้ปัญหา และ (6) การพัฒนาอัตลักษณ์และความเป็นพลเมือง 2) บทบาทครูเปลี่ยนจากผู้ถ่ายทอดความรู้ไปสู่ผู้ออกแบบและเฝ้าอำนวยความสะดวกขณะที่ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในการสร้างองค์ความรู้จากประสบการณ์จริง ส่งผลให้การเรียนรู้นี้มีความหมายและเชื่อมโยงกับบริบทท้องถิ่นมากขึ้น ทั้งนี้ ข้อเสนอเชิงปฏิบัติที่สำคัญคือการบูรณาการแหล่งเรียนรู้ในชุมชน การจัดกิจกรรมสะท้อนคิด และการใช้การประเมินที่หลากหลายเพื่อสนับสนุนการพัฒนาผู้เรียนอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้นอกห้องเรียน, นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้, ทักษะผู้เรียน

¹ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Innovative Outdoor Learning Management for Enhancing Students' Skills in Urban Chiang Rai

Kittiphat Srathongchun.²

Abstract

This study aimed to: (1) examine the process of outdoor learning management for enhancing student skills in the urban area of Chiang Rai, and (2) propose innovative outdoor learning approaches appropriate to the context of Chiang Rai City that support the holistic and sustainable development of learners. The participants consisted of nine Social Studies teachers and nine upper secondary school students, totaling eighteen participants, from three secondary schools located within Chiang Rai Municipality. Participants were selected through purposive sampling. Data were collected between May and September 2025 through in-depth interviews, field observations, and document analysis. The data were analyzed using content analysis and descriptive interpretation.

The findings revealed that: (1) a systematic six-step outdoor learning process could be synthesized, consisting of (1) connecting learning with local places and communities, (2) engaging in direct experiences, (3) conducting critical reflection, (4) constructing knowledge, (5) experimenting and solving problems, and (6) developing identity and citizenship; and (2) the role of teachers shifted from knowledge transmitters to learning designers and facilitators, while students became active constructors of knowledge through authentic experiences. As a result, learning became more meaningful and closely connected to the local context. Practical recommendations include integrating community-based learning resources, creating opportunities for reflective learning, and employing diverse assessment methods to support the sustainable development of learners.

Keywords: Outdoor Learning Management, Innovative Learning Management, Learner Skills

²Student, Bachelor of Arts Program in History, Faculty of Humanities, Chiang Mai University

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เมืองเชียงรายได้มีฐานะศูนย์กลางของจังหวัดมีความโดดเด่นในหลายมิติ ด้านภูมิศาสตร์ เมืองตั้งอยู่บนที่ราบลุ่มริมแม่น้ำกกที่อุดมสมบูรณ์ และเป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างภูเขา แม่น้ำ และเส้นทางคมนาคมชายแดนที่เชื่อมโยงประเทศไทยกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา ด้านประวัติศาสตร์ เมืองเชียงรายได้มีความเป็นมาสืบเนื่องจากการสถาปนาโดยพญามังราย อันสะท้อนบทบาทในฐานะเมืองศูนย์กลางล้านนาตอนบน และเป็นรากฐานของอัตลักษณ์ท้องถิ่นที่สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน ด้านเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว เมืองเชียงรายได้เป็นทั้งศูนย์กลางการค้า การบริการ และเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญที่ผสมผสานศิลปะ วัฒนธรรม และสถาปัตยกรรมเข้าด้วยกันอย่างโดดเด่น ไม่ว่าจะเป็นอุทยานศิลปะและวัฒนธรรมไร่แม่ฟ้าหลวง อนุสาวรีย์พ่อขุนเม็งรายมหาราช วัดพระแก้ว วัดพระสิงห์ วัดพระธาตุดอยจอมทอง รวมถึงศูนย์วัฒนธรรมนิทัศน์และพิพิธภัณฑ์เมืองเชียงรายได้ 750 ปี ทั้งหมดล้วนเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่า อีกทั้งเมืองเชียงรายได้ยังมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ทั้งกลุ่มชาติพันธุ์ที่ร่วมกันหล่อหลอมความหลากหลายทางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น ปัจจัยเหล่านี้ล้วนทำให้เมืองเชียงรายได้เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพสูงต่อการเป็นแหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียน ทั้งด้านภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และสังคม ซึ่งเอื้อต่อการพัฒนาทักษะเชิงประสบการณ์ของผู้เรียนให้สอดคล้องกับความต้องการในศตวรรษที่ 21

การจัดการเรียนรู้นอกห้องเรียนถือเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาทักษะผู้เรียนให้สอดคล้องกับความต้องการของศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นยุคแห่งความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี กิจกรรมนอกห้องเรียนมิได้เป็นเพียงการเสริมความรู้จากตำรา หากแต่เป็นกระบวนการขยายประสบการณ์ตรงที่เชื่อมโยงผู้เรียนกับโลกแห่งความจริง ผ่านการลงมือปฏิบัติ การแก้ปัญหา และการทำงานร่วมกัน ส่งผลให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะที่สำคัญ ได้แก่ การคิดวิเคราะห์ การคิดเชิงวิพากษ์ การสื่อสาร การสร้างสรรค์นวัตกรรม และการทำงานเป็นทีม ตลอดจนเสริมสร้างทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี นอกจากนี้ การเรียนรู้นอกห้องเรียนยังช่วยสร้างแรงบันดาลใจ ปลุกฝังเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ และส่งเสริมคุณลักษณะการเป็นผู้ใฝ่รู้ตลอดชีวิต ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยสำคัญต่อการดำรงชีวิตและการทำงานในสังคมโลกปัจจุบัน (อรนุช ลิ้มศิริ, 2560) ดังนั้น การจัดการเรียนรู้นอกห้องเรียนจึงมีบทบาทเป็นเครื่องมือหลักในการสร้างผู้เรียนที่มีสมรรถนะรอบด้านและพร้อมเผชิญความท้าทายในอนาคต

แม้เมืองเชียงรายได้จะมีศักยภาพสูงในฐานะแหล่งเรียนรู้ที่สะท้อนมิติทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และความหลากหลายทางชาติพันธุ์ แต่การจัดการเรียนรู้นอกห้องเรียนในสถานศึกษายังคงเผชิญข้อจำกัดหลายประการ ทั้งการขาดรูปแบบการจัดกิจกรรมที่เป็นระบบ การเชื่อมโยงแหล่งเรียนรู้กับผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ชัดเจน ตลอดจนการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทเฉพาะของพื้นที่ ส่งผลให้การใช้ทรัพยากรการเรียนรู้ของเมืองเชียงรายได้ยังไม่สามารถพัฒนาศักยภาพผู้เรียนได้อย่างเต็มที่ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการพัฒนาวัตกรรมการจัดการเรียนรู้นอกห้องเรียนเพื่อส่งเสริมการพัฒนาทักษะผู้เรียนในเขตเมืองเชียงรายได้ โดยมุ่งสร้างต้นแบบกระบวนการเรียนรู้ที่บูรณาการแนวทางการเรียนรู้จากประสบการณ์ การศึกษาบนฐานพื้นที่ การเรียนรู้บนฐานชุมชน เข้ากับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของเมืองเชียงรายได้อย่างเป็นระบบ ในงานวิจัยนี้ นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้นอกห้องเรียน จึงไม่ได้หมายถึงเพียงการนำนักเรียนออกไปศึกษานอกสถานที่เท่านั้น แต่หมายถึงการพัฒนาแบบจำลองเชิงระบบของการเรียนรู้ที่ประกอบด้วยกรอบแบบกิจกรรมกระบวนการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ เครื่องมือสะท้อนคิด และการประเมินผลที่เชื่อมโยงกับบริบทจริงของ

เมืองเชียงราย เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ฝึกการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การสื่อสาร และการทำงานร่วมกับผู้อื่น อันเป็นทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 ผลการศึกษาที่ได้จะเป็นองค์ความรู้สำคัญในการพัฒนาการเรียนรู้นอกห้องเรียนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ตลอดจนสามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่อื่น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษากระบวนการจัดการเรียนรู้นอกห้องเรียนเพื่อส่งเสริมการพัฒนาทักษะผู้เรียนในเขตเมืองเชียงราย
2. เพื่อเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้นอกห้องเรียนเชิงนวัตกรรมที่เหมาะสมกับบริบทเขตเมืองเชียงราย อันจะนำไปสู่การพัฒนาทักษะผู้เรียนอย่างรอบด้านและยั่งยืน

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดขอบเขตเพื่อให้การศึกษาเป็นไปอย่างชัดเจนและครอบคลุมในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับนวัตกรรมจัดการเรียนรู้นอกห้องเรียนในเขตเมืองเชียงราย โดยมุ่งเน้นทั้งด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้อง เนื้อหาที่ศึกษา วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล รวมถึงระยะเวลาและสถานที่ดำเนินการวิจัย ทั้งนี้เพื่อให้สามารถสะท้อนภาพรวมของกระบวนการจัดการเรียนรู้นอกห้องเรียนได้อย่างเป็นระบบและสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ศึกษา

ด้านประชากร

การวิจัยครั้งนี้ใช้การเลือกกลุ่มประชากรแบบเจาะจง โดยคัดเลือกครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จากโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตเทศบาลนครเชียงราย จำนวน 3 แห่ง ประกอบด้วยครูผู้สอนจำนวน 9 คน และนักเรียนจำนวน 9 คน รวมทั้งสิ้น 18 คน

ด้านเนื้อหา

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษากระบวนการจัดการเรียนรู้นอกห้องเรียนในบริบทเขตเมืองเชียงราย โดยครอบคลุมประเด็นเกี่ยวกับการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ การใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน การจัดประสบการณ์การเรียนรู้จากสถานการณ์จริง บทบาทของครูและผู้เรียน ตลอดจนปัจจัยที่ส่งเสริมและข้อจำกัดของการจัดการเรียนรู้นอกห้องเรียน เพื่อพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่และสามารถส่งเสริมการพัฒนาทักษะผู้เรียนได้

2. ขอบเขตด้านตัวแปรที่ศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ศึกษา 2 ประเด็นหลัก ได้แก่

1) กระบวนการจัดการเรียนรู้นอกห้องเรียนในเขตเมืองเชียงราย ประกอบด้วย การวางแผนกิจกรรม การใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องในการจัดการเรียนรู้

2) การพัฒนาทักษะผู้เรียนจากการเรียนรู้นอกห้องเรียน ประกอบด้วย ทักษะการคิดวิเคราะห์ ทักษะการสื่อสาร ทักษะการทำงานร่วมกัน และทักษะการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง

ด้านระยะเวลา

การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามดำเนินการระหว่างเดือนพฤษภาคม ถึง เดือนกันยายน ปีการศึกษา 2568

ด้านสถานที่

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในเขตเทศบาลนครเชียงราย จำนวน 3 โรงเรียน ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีบริบททางสังคมและวัฒนธรรมหลากหลาย

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. การเรียนรู้จากประสบการณ์

เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมโดยตรงกับประสบการณ์จริง แล้วนำสิ่งที่ได้พบเจอมาสะท้อนคิด วิเคราะห์ และสังเคราะห์จนเกิดเป็นความรู้ ความเข้าใจ และทักษะใหม่ กระบวนการนี้ไม่ได้จำกัดอยู่กับการทำกิจกรรมเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการเรียนรู้เชิงองค์รวมที่ผสมผสานมิติด้านความคิด ความรู้สึก และการลงมือปฏิบัติ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและทัศนคติของผู้เรียนให้สามารถเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมเข้ากับความรู้ใหม่ได้อย่างมีความหมาย David Kolb ได้อธิบายวงจรการเรียนรู้ไว้ 4 ขั้น ได้แก่ การมีประสบการณ์ตรง (Concrete Experience) การสะท้อนคิด (Reflective Observation) การสร้างแนวคิดเชิงนามธรรม (Abstract Conceptualization) และการทดลองปฏิบัติ (Active Experimentation) ซึ่งแต่ละขั้นจะต่อเนื่องกันในลักษณะเกลียวที่ช่วยเพิ่มพูนความเข้าใจอย่างลึกซึ้งขึ้นทุกครั้งที่ผ่านวงจรการเรียนรู้ บทบาทของครูจึงเปลี่ยนจากผู้ถ่ายทอดความรู้ไปสู่การเป็นผู้เอื้ออำนวยหรือผู้สนับสนุนที่จัดกิจกรรม กำหนดปัญหา และสร้างบรรยากาศให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง (Lewis & Williams, 1994; Kolb et al., 2014; Kolb & Kolb, 2009; Bartle, 2015) แนวคิดนี้ถูกนำไปประยุกต์ใช้อย่างกว้างขวางทั้งในระบบการศึกษา เช่น การเรียนรู้ภาคสนาม การเรียนรู้เชิงโครงการ และการเรียนรู้บริการสังคม รวมถึงการฝึกอบรมและพัฒนาทักษะในสถานประกอบการ ตลอดจนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองในชีวิตประจำวัน ถือเป็นทฤษฎีที่ตอบโจทย์การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่เน้นการคิดวิเคราะห์ การปรับตัว และการแก้ปัญหาจากสถานการณ์จริงอย่างสร้างสรรค์

ผู้วิจัยนำแนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ มาใช้เป็นกรอบในการออกแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียน โดยมุ่งให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงจากแหล่งเรียนรู้ในเขตเมืองเชียงราย ควบคู่กับการสะท้อนคิด การวิเคราะห์สิ่งที่ได้เรียนรู้ และการนำองค์ความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใหม่ ทั้งนี้ แนวคิดดังกล่าวถูกนำมาใช้เป็นฐานในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้และการวิเคราะห์การพัฒนาทักษะของผู้เรียน อาทิ การคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร การทำงานร่วมกัน และการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญของการวิจัยครั้งนี้

2. การศึกษาพื้นฐานพื้นที่

เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงผู้เรียนกับชุมชน วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมรอบตัว โดยใช้พื้นที่ เป็นจุดตั้งต้นของการเรียนรู้แทนการจำกัดอยู่ในห้องเรียน แนวคิดนี้มุ่งเน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ผ่านกิจกรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตจริงในท้องถิ่น ส่งผลให้ผู้เรียนไม่เพียงแต่ได้รับความรู้เชิงวิชาการ แต่ยังได้พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และความตระหนักในบทบาทของตนต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อม อีกทั้งการศึกษาดังกล่าวยังช่วยสร้าง

ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ และเชื่อมโยงผู้เรียนให้เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ของตนกับโลกกว้างในเชิงสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ จึงถือเป็นแนวทางการศึกษาเชิงบูรณาการที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเติบโตเป็นพลเมืองที่มีจิตสำนึก ต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน (Yemini et al., 2025; Martena & Marten, 2025; Beban & Korson, 2025)

ผู้วิจัยนำแนวคิดการศึกษาบนฐานพื้นที่มาใช้เป็นกรอบในการเลือกและออกแบบแหล่งเรียนรู้ นอกห้องเรียนในเขตเมืองเชียงราย โดยให้ความสำคัญกับบริบททางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสังคมของพื้นที่เป็นฐานของการเรียนรู้ แนวคิดดังกล่าวช่วยให้การจัดกิจกรรม เชื่อมโยงระหว่างเนื้อหาทางวิชาการกับสภาพแวดล้อมจริง ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจพื้นที่ของตนเอง สามารถวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับสังคมรอบด้าน และพัฒนาทักษะการเรียนรู้ที่ สอดคล้องกับบริบทของเมืองเชียงรายได้อย่างมีความหมาย

3. การเรียนรู้บนฐานชุมชน

เป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการบูรณาการชุมชนเข้ากับกระบวนการศึกษา โดยถือว่าชุมชนเป็นห้องเรียนขยายที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ปัญหา และทรัพยากร ในสังคมนรอบตัว ผู้เรียนมีบทบาทในการสืบค้นข้อมูล สำรวจพื้นที่ ตั้งคำถาม และลงมือแก้ปัญหาที่ เกี่ยวข้องกับบริบทจริงของชุมชน ขณะที่ครูหรืออาจารย์ทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกและผู้ เชื่อมโยงระหว่างผู้เรียนกับชุมชน กระบวนการดังกล่าวไม่เพียงช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจทฤษฎีทางวิชาการ อย่างลึกซึ้งและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง แต่ยังส่งเสริมทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 เช่น การคิด วิเคราะห์ การสื่อสาร การแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ และการทำงานร่วมกัน อีกทั้งยังช่วยปลูกฝังความ รับผิดชอบต่อสังคม ความตระหนักในคุณค่าของท้องถิ่น และการพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ด้วย ตนเองและการคิดสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์และคอนสตรัคติวิสต์ที่ เน้นการสร้างองค์ความรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและสังคม (Mashfufah et al., 2024; Saifi et al., 2024)

ผู้วิจัยนำแนวคิดการเรียนรู้บนฐานชุมชนมาใช้เป็นแนวทางในการเชื่อมโยงโรงเรียนกับชุมชน และแหล่งเรียนรู้ในเขตเมืองเชียงราย โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษาข้อมูลจากบุคคล สถานที่ และ ทรัพยากรทางสังคมที่มีอยู่ในพื้นที่จริง ผ่านการสำรวจ การตั้งคำถาม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการ สะท้อนประสบการณ์ร่วมกับชุมชน แนวคิดดังกล่าวถูกนำมาใช้ในการออกแบบนวัตกรรมการจัดการ เรียนรู้นอกห้องเรียน เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียนและพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การ แก้ปัญหา การสื่อสาร และการทำงานร่วมกัน อันเป็นทักษะสำคัญสำหรับการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21

วิธีการดำเนินการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แนวคำถามสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างและแบบ บันทึกรายการสังเกตภาคสนาม ซึ่งพัฒนาขึ้นจากการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กับการจัดการเรียนรู้นอกห้องเรียน จากนั้นนำเครื่องมือเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อ ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยพิจารณาความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย ความเหมาะสมของภาษา และความครอบคลุมของประเด็นที่ศึกษา ก่อนนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุง แก้ไขและนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลภาคสนาม

กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จำนวน 9 คน และนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 9 คน รวมทั้งสิ้น 18 คน ซึ่งคัดเลือกแบบเจาะจงจากโรงเรียนในเขตเทศบาลนครเชียงราย จำนวน 3 โรงเรียน โดยพิจารณาจากสถานศึกษาที่มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นอกห้องเรียนอย่างต่อเนื่องและมีความพร้อมในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการจัดการเรียนรู้นอกห้องเรียน สำหรับครูผู้สอนคัดเลือกจากผู้ที่มีประสบการณ์ในการออกแบบหรือดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้นอกห้องเรียนโดยตรง ส่วนนักเรียนคัดเลือกจากผู้ที่เคยเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้นอกห้องเรียนของโรงเรียนและสามารถสะท้อนประสบการณ์การเรียนรู้ได้อย่างชัดเจน ทั้งนี้ การวิจัยครั้งนี้คำนึงถึงจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ โดยผู้ให้ข้อมูลทุกคนเข้าร่วมการวิจัยด้วยความสมัครใจ ได้รับการชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย และผู้วิจัยรักษาความลับของข้อมูลส่วนบุคคลตลอดกระบวนการศึกษา

เมื่อได้ข้อมูลแล้วจึงดำเนินการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา โดยการถอดความจากการสัมภาษณ์และบันทึกภาคสนาม นำข้อมูลที่ได้มาจัดหมวดหมู่และสังเคราะห์ตามกรอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย แล้วตีความเชิงพรรณนาเพื่อให้เห็นกระบวนการจัดการเรียนรู้นอกห้องเรียนที่ส่งเสริมทักษะผู้เรียนอย่างรอบด้าน สุดท้ายได้สรุปผลการศึกษาเพื่อตอบวัตถุประสงค์ทั้งสองข้อ พร้อมอภิปรายผลโดยเชื่อมโยงกับแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้นอกห้องเรียนเชิงนวัตกรรมที่เหมาะสมกับบริบทของเขตเมืองเชียงราย ซึ่งสามารถเป็นประโยชน์ต่อครู ผู้บริหารสถานศึกษา และการกำหนดนโยบายทางการศึกษาในอนาคต

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการศึกษากระบวนการจัดการเรียนรู้นอกห้องเรียนเพื่อส่งเสริมการพัฒนาทักษะผู้เรียนในเขตเมืองเชียงราย

จากการศึกษากระบวนการจัดการเรียนรู้นอกห้องเรียนเพื่อส่งเสริมการพัฒนาทักษะผู้เรียนในเขตเมืองเชียงราย ผู้วิจัยได้นำแนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ แนวคิดการศึกษาเชิงพื้นที่ และแนวคิดการเรียนรู้บนฐานชุมชนมาสังเคราะห์เข้าด้วยกัน จนได้กระบวนการเรียนรู้ที่ประกอบด้วย 6 ขั้นตอนอย่างเป็นระบบ ได้แก่

1) การเชื่อมโยงกับพื้นที่และชุมชน (Engagement) ผู้เรียนมีหน้าที่สำรวจ สังเกต และตั้งคำถามจากสถานการณ์จริงในชุมชน ส่วนครูทำหน้าที่คัดเลือกประเด็นและออกแบบโจทย์ที่เชื่อมโยงกับบริบทท้องถิ่น รวมถึงการประสานเครือข่ายเพื่อสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้เรียน

2) มีประสบการณ์ตรง (Experience) ผู้เรียนต้องลงมือปฏิบัติจริง เช่น การเก็บข้อมูลภาคสนามหรือเข้าร่วมกิจกรรมบริการสังคม ขณะที่ครูมีบทบาทจัดสภาพแวดล้อมและทรัพยากรที่ปลอดภัยและเอื้อต่อการเรียนรู้

3) การสะท้อนคิดเชิงลึก (Reflection) ผู้เรียนมีหน้าที่บันทึก วิเคราะห์ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อแปลงประสบการณ์เป็นบทเรียน ขณะที่ครูทำหน้าที่กระตุ้นการคิดด้วยคำถามเชิงสะท้อนและสร้างบรรยากาศปลอดภัยทางอารมณ์เพื่อเปิดพื้นที่ในการแลกเปลี่ยน

4) การสร้างองค์ความรู้ (Conceptualization) ผู้เรียนต้องเชื่อมโยงสิ่งที่ค้นพบกับทฤษฎีหรือกรอบแนวคิดทางวิชาการเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ ส่วนครูทำหน้าที่จัดหาแนวคิดที่เกี่ยวข้องและสนับสนุนให้ผู้เรียนสังเคราะห์ความรู้ได้อย่างเป็นระบบ

5) การทดลองและแก้ปัญหา (Application) ผู้เรียนมีหน้าที่นำความรู้ไปทดลองใช้หรือแก้ปัญหาในสถานการณ์จริง ขณะที่ครูต้องสนับสนุนด้านทรัพยากร วางกรอบการทำงาน และคอยเป็นที่ปรึกษาเพื่อให้การปฏิบัติเป็นไปตามเป้าหมาย

6) การพัฒนาอัตลักษณ์และความเป็นพลเมือง (Citizenship & Identity) ผู้เรียนมีบทบาทในการนำเสนอผลงานต่อสาธารณะ รับฟังความคิดเห็น และสะท้อนอัตลักษณ์ความเป็นพลเมืองที่เกิดจากประสบการณ์ ส่วนครูทำหน้าที่เปิดพื้นที่ให้นักเรียนเผยแพร่ผลงาน พร้อมทั้งชี้แนะให้ผู้เรียนตระหนักถึงคุณค่าของตนในฐานะผู้เรียนรู้และพลเมืองที่มีส่วนร่วมต่อชุมชนและสังคมโดยรวม

รูปภาพที่ 1 นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้นอกห้องเรียนเพื่อส่งเสริมทักษะผู้เรียนในเขตเมืองเชียงราย (Chiang Rai Outdoor Learning Innovation Model: CROL Model)

ที่มา: กฤติภัทร สระทองขุน, 2569

ตอนที่ 2 แนวทางการจัดการเรียนรู้นอกห้องเรียนเชิงนวัตกรรมที่เหมาะสมกับบริบทเขตเมือง เชียงราย อันจะนำไปสู่การพัฒนาทักษะผู้เรียนอย่างรอบด้านและยั่งยืน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ครูผู้สอนรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม รวมทั้งครูผู้สอนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจำนวน 9 คน และนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจำนวน 9 คน ในปีการศึกษา 2568 สามารถสรุปสาระสำคัญของผลการวิเคราะห์ได้ตามตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์การสัมภาษณ์ครูผู้สอนและนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้นอกห้องเรียนในเขตเมืองเชียงราย

ประเด็นการวิเคราะห์	ครูผู้สอน	นักเรียน
1) การเชื่อมโยงกับพื้นที่และชุมชน (Engagement)	- การจัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สัมผัสกับสิ่งจริงในชุมชน ถือเป็นแนวทางที่มีประสิทธิผลสูง เนื่องจากสามารถทำให้สาระการเรียนรู้มีความหมายและมีชีวิตชีวา ใน มิ ตี ข อ ง ก า ร เ ร ย น รู้ เ ชิง ประสพการณ์ - การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น และการเชื่อมโยงกับปราชญ์ชุมชน ในการจัดการเรียนรู้ ช่วยเสริมสร้าง การรับรู้ของผู้เรียนว่าความรู้มี คุณค่าและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ ได้จริงในชีวิตประจำวัน	- การจัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ ผู้เรียนได้เข้าศึกษาแหล่งเรียนรู้จริง เช่น วัด พิพิธภัณฑ์ และตลาด ช่วย เสริมสร้างความเข้าใจในบทเรียนให้ ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ทำให้สาระความรู้ได้ ถูกจำกัติดอยู่เพียงตัวอักษรในตำรา แต่มีความหมายที่จับต้องได้ในเชิง ประสพการณ์ - การมีปฏิสัมพันธ์กับคนในชุมชน ช่วยให้ผู้เรียนตระหนักถึงความ เชื่อมโยงระหว่างองค์ความรู้ทาง วิชาการกับสภาพสังคมจริง อันเป็น การยืนยันว่าการเรียนรู้มิได้เกิดขึ้น ในห้องเรียนเท่านั้น แต่ยังสัมพันธ์ กับบริบททางสังคมและวัฒนธรรม โดยตรง
2) มีประสบการณ์ตรง (Experience)	- การจัดกิจกรรมทัศนศึกษานอก ห้องเรียนมีส่วนช่วยเสริมสร้างการ จดจำและความเข้าใจของผู้เรียนได้ ดีกว่าการเรียนรู้ในห้องเรียนเพียง อย่างเดียว เนื่องจากผู้เรียนได้รับ ประสพ การณ์ ตรง ที่ สามารถ เชื่อมโยงกับเนื้อหาได้อย่างมี ความหมาย - การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงมี บทบาทสำคัญในการกระตุ้นแรง บันดาลใจในการเรียนรู้ และส่งเสริม การทำความเข้าใจเชิงลึกต่อสาระ การเรียนรู้ อันนำไปสู่การพัฒนาการ คิดวิเคราะห์และการเชื่อมโยง ความรู้กับชีวิตจริงได้อย่างมี ประสิทธิภาพ	- การลงพื้นที่ศึกษาชุมชนช่วยให้ ผู้เรียนรับรู้และเข้าใจความแตกต่าง ทางวัฒนธรรมได้อย่างชัดเจนยิ่งกว่า การเรียนรู้ผ่านตำรา เนื่องจากเป็น การสัมผัสประสบการณ์จริงที่ สะท้อนความหลากหลายทางสังคม และวัฒนธรรมโดยตรง - การมี ประสบการณ์ ตรงใน สถานการณ์จริงช่วยให้ผู้เรียน สามารถทำความเข้าใจปัญหาได้ อย่างลึกซึ้งและรอบด้านมากยิ่งขึ้น อันเป็น กระบวนการเรียนรู้ที่ เชื่อมโยงระหว่างทฤษฎีกับบริบท จริง

ประเด็นการวิเคราะห์	ครูผู้สอน	นักเรียน
3) การสะท้อนคิดเชิงลึก (Reflection)	- หากปราศจากกระบวนการสะท้อนคิด ประสพการณ์การเรียนรู้ย่อมเสื่อมค่าลงและไม่ก่อให้เกิดความหมายการเรียนรู้เชิงลึก เนื่องจากผู้เรียนไม่สามารถตีความสังเคราะห์ และ เชื่อมโยง ประสพการณ์เข้ากับองค์ความรู้ได้อย่างเป็นระบบ - การจัดกิจกรรมอภิปรายร่วมกัน และการเขียนบันทึกสะท้อนคิดถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ เพราะช่วยให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนมุมมอง วิเคราะห์ และถ่ายทอดความเข้าใจของตนเองอย่างเป็นระบบ อันนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่และการพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง	- การเขียนบันทึกสะท้อนคิด (reflection) มีบทบาทสำคัญในการช่วยให้ผู้เรียนตระหนักรู้ถึงสิ่งที่ตนเองได้รับจากกิจกรรมการเรียนรู้ สามารถประเมินตนเอง และ เชื่อมโยงประสพการณ์เข้ากับการพัฒนาความรู้และทักษะอย่างมีความหมาย - การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นภายในกลุ่มมีส่วนช่วยให้ผู้เรียนได้ทำความเข้าใจประเด็นการเรียนรู้ในหลากหลายมุมมอง อันส่งเสริมการคิดเชิงวิพากษ์ การรับฟัง และการพัฒนาทักษะทางสังคมควบคู่ไปกับการสร้างองค์ความรู้ร่วมกัน
4) การสร้างองค์ความรู้ (Conceptualization)	- บทบาทของครูคือการเอื้ออำนวยให้ผู้เรียน สามารถเชื่อมโยง ประสพการณ์และข้อมูลที่ได้รับ พร้อมทั้งสังเคราะห์ให้เกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่มีความหมายและสามารถนำไปใช้ได้จริง - การจัดการเรียนรู้ที่ยึดโยงกับข้อมูลจริงเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสร้างแบบจำลองทางความคิด เพื่อใช้ในการทำความเข้าใจปรากฏการณ์หรือประเด็นทางวิชาการได้อย่างเป็นระบบและลึกซึ้ง	- การเรียนรู้เกี่ยวกับศาสนาในพื้นที่จังหวัดเชียงรายสะท้อนให้เห็นว่าความหลากหลายทางศาสนาและวัฒนธรรมสามารถดำรงอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ ภายใต้การเคารพและการยอมรับซึ่งกันและกัน
5) การทดลองและแก้ปัญหา (Application)	- การเข้าร่วมโครงการจิตอาสาเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เผชิญกับปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในสังคม และฝึกการแก้ปัญหาด้วยตนเอง อันเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการลงมือปฏิบัติและพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ - การจัดการเรียนรู้ผ่านการทำโครงการ เป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 เช่น การคิดวิเคราะห์ การทำงานร่วมกัน การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยี	- การจัดการเรียนการสอนสำหรับผู้เรียนระดับเด็กเล็ก ครูจำเป็นต้องปรับวิธีการอธิบายให้เหมาะสมและเข้าใจง่าย เพื่อให้สอดคล้องกับพัฒนาการทางสติปัญญาและความสามารถในการรับรู้ของผู้เรียน - เมื่อเผชิญกับปัญหาเฉพาะหน้าการทำงานร่วมกันเพื่อหาทางออกอย่างสร้างสรรค์ถือเป็นทักษะสำคัญที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันและการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาในสถานการณ์จริง

ประเด็นการวิเคราะห์	ครูผู้สอน	นักเรียน
	อย่างสร้างสรรค์	
6) การพัฒนาอัตลักษณ์และความ เป็นพลเมือง (Citizenship & Identity)	- การจัดการเรียนรู้นอกห้องเรียนมีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังความรับผิดชอบต่อสังคมแก่ผู้เรียน ผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมจริงที่เชื่อมโยงกับประเด็นทางสังคมและชุมชน - การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ที่ยึดโยงกับพื้นที่ช่วยให้ผู้เรียนตระหนักถึงคุณค่าของชุมชน ตลอดจนเกิดความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์และรากเหง้าท้องถิ่นของตน	- การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เชิงรายก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในรากเหง้าและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของผู้เรียน อีกทั้งยังช่วยเสริมสร้างความผูกพันกับพื้นที่และชุมชนของตนเอง - การเรียนรู้ในบริบทที่มีความหลากหลายช่วยให้ผู้เรียนตระหนักว่าความแตกต่างมิใช่สิ่งที่น่าหวาดกลัว แต่เป็นคุณค่าที่สามารถอยู่ร่วมกันได้บนพื้นฐานของการยอมรับและการเคารพซึ่งกันและกัน

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นบทบาทของครูและนักเรียนในกระบวนการเรียนรู้ตามแนวทางการจัดการเรียนรู้นอกห้องเรียน ซึ่งครอบคลุมทั้ง 6 ขั้นตอน ได้แก่ และสามารถสรุปข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยนี้ โดยเริ่มจากการสร้างการเชื่อมโยงกับพื้นที่และชุมชน ครูผู้สอนควรร่วมมือกับแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นวัด โบราณสถาน ศูนย์การเรียนรู้ หรือปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อให้ผู้เรียนได้สัมผัสกับองค์ความรู้จริงที่สัมพันธ์กับชีวิตประจำวัน ซึ่งจะช่วยเพิ่มพลังของการมีส่วนร่วมและสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ ขณะเดียวกัน การจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนมีประสบการณ์ตรง เช่น การทัศนศึกษาและการลงพื้นที่เก็บข้อมูล ควรได้รับการวางแผนอย่างรอบคอบ โดยครูควรเตรียมสื่อและคู่มือที่เหมาะสมเพื่อช่วยให้นักเรียนสามารถเก็บเกี่ยวประสบการณ์และข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เมื่อผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงแล้ว ขั้นตอนการสะท้อนคิดเชิงลึกมีความสำคัญอย่างยิ่ง ครูควรจัดให้มีเวทีสะท้อนคิดทั้งในรูปแบบการสนทนากลุ่มและการเขียนบันทึก เพื่อให้ผู้เรียนได้ทบทวนสิ่งที่ตนเองพบเจอและตีความประสบการณ์ในเชิงคุณค่า ซึ่งจะเป็พื้นฐานในการสร้างองค์ความรู้ใหม่ การสังเคราะห์ความรู้ควรเกิดขึ้นผ่านการแลกเปลี่ยนข้อมูลและการอภิปรายในชั้นเรียน โดยครูทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก ชี้นำให้นักเรียนเชื่อมโยงประสบการณ์กับทฤษฎีทางวิชาการ จนเกิดการสร้างองค์ความรู้ที่มีความหมายและสัมพันธ์ทั้งกับมิติท้องถิ่นและสากล

ในขั้นของการทดลองและการแก้ปัญหา ครูควรออกแบบโครงการหรือสถานการณ์จริงที่ท้าทายให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติ เช่น โครงการจิตอาสา การเรียนรู้เชิงบริการ หรือการสร้างผลิตภัณฑ์จากทรัพยากรในชุมชน ซึ่งไม่เพียงช่วยฝึกทักษะการแก้ปัญหาและการทำงานเป็นทีม แต่ยังช่วยให้นักเรียนสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ได้จริง สุดท้าย การพัฒนาอัตลักษณ์และความเป็นพลเมืองควรถูกบูรณาการในทุกกิจกรรม โดยมุ่งเน้นการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม การตระหนักถึงความหลากหลาย และความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนเติบโตเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสันติ

นอกจากนี้ การเตรียมความพร้อมของครูผู้สอนยังมีความสำคัญในทุกมิติ ครูควรวางแผนกิจกรรมให้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ กำหนดสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมทั้งในรูปแบบดิจิทัลและบุคคลในชุมชน ตลอดจนออกแบบการประเมินผลที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการประเมินจากผลงาน การสังเกตพฤติกรรม การนำเสนอ หรือการสะท้อนคิด เพื่อให้ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะ

และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ข้อเสนอแนะเหล่านี้จะช่วยให้การจัดการเรียนรู้นอกห้องเรียนมีประสิทธิภาพสูงสุดและตอบสนองต่อเป้าหมายการพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างแท้จริง

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษากระบวนการจัดการเรียนรู้นอกห้องเรียนเพื่อส่งเสริมการพัฒนาทักษะผู้เรียนในเขตเมืองเชียงราย พบว่าการบูรณาการแนวทางการเรียนรู้จากประสบการณ์ การศึกษาเชิงพื้นที่ และการเรียนรู้บนฐานชุมชน สามารถสังเคราะห์ออกมาเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีความเป็นระบบและครบถ้วน 6 ขั้นตอน ได้แก่ การเชื่อมโยงกับพื้นที่และชุมชน การมีประสบการณ์ตรง การสะท้อนคิดเชิงลึก การสร้างองค์ความรู้ การทดลองและแก้ปัญหา และการพัฒนาอัตลักษณ์และความเป็นพลเมือง ซึ่งแต่ละขั้นตอนมีบทบาทของครูและนักเรียนที่แตกต่างกัน แต่ล้วนส่งเสริมให้การเรียนรู้เกิดขึ้นอย่างมีความหมายและยั่งยืน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ครูผู้สอนและนักเรียนสะท้อนให้เห็นว่า การเรียนรู้นอกห้องเรียนช่วยเพิ่มความหมายของสาระการเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนตระหนักรู้ว่าความรู้เชื่อมโยงกับชีวิตจริงและสังคมรอบตัว การได้สัมผัสประสบการณ์ตรงช่วยเสริมสร้างแรงบันดาลใจและความเข้าใจเชิงลึก ขณะที่กระบวนการสะท้อนคิดทำให้ผู้เรียนสามารถสังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่และพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง นอกจากนี้ การลงมือปฏิบัติและแก้ปัญหาในสถานการณ์จริง รวมทั้งการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ ยังช่วยให้ผู้เรียนฝึกทักษะการทำงานร่วมกัน การแก้ปัญหา และการใช้ความรู้เพื่อสร้างคุณค่าในสังคม สุดท้าย การจัดการเรียนรู้นอกห้องเรียนยังมีส่วนสำคัญต่อการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ท้องถิ่น และการเติบโตเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ

โดยสรุป งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า กระบวนการจัดการเรียนรู้นอกห้องเรียนหากออกแบบให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่และชุมชน จะช่วยส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตลอดจนตอบสนองต่อความต้องการของสังคมในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างอย่างมีนัยสำคัญ

อภิปรายผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษากระบวนการจัดการเรียนรู้นอกห้องเรียนเพื่อส่งเสริมการพัฒนาทักษะผู้เรียนในเขตเมืองเชียงราย จากผลการวิจัยที่สังเคราะห์กระบวนการจัดการเรียนรู้นอกห้องเรียนในเขตเมืองเชียงรายออกเป็น 6 ขั้นตอน สามารถอภิปรายได้ว่า กระบวนการดังกล่าวมีความโดดเด่นตรงที่เชื่อมโยงแนวทางการเรียนรู้จากประสบการณ์ การศึกษาเชิงพื้นที่ และการเรียนรู้บนฐานชุมชนเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ ซึ่งทำให้ผู้เรียนไม่เพียงได้รับความรู้เชิงทฤษฎี แต่ยังได้พัฒนาทักษะที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตและการเป็นพลเมืองในศตวรรษที่ 21

ประการแรก ขั้นตอนการเชื่อมโยงกับพื้นที่และชุมชน (Engagement) ช่วยให้ผู้เรียนตระหนักถึงบริบทของท้องถิ่น เห็นคุณค่าและศักยภาพของชุมชนที่ตนอยู่ ขณะที่บทบาทของครูในฐานะผู้ออกแบบโจทย์และผู้ประสานเครือข่าย ทำให้การเรียนรู้นอกห้องเรียนไม่ใช่การทำกิจกรรมแบบแยกส่วน แต่เป็นการเรียนรู้ที่มีรากฐานเชื่อมโยงกับพื้นที่จริง นอกจากนี้ กมลทิพย์ ศิริสวัสดิ์ และสุมิตร สุวรรณ (2567) ได้เน้นว่า การพัฒนาแหล่งเรียนรู้จำเป็นต้องเริ่มจากการศึกษาทุนทางสังคมและศักยภาพของชุมชนท้องถิ่น เพื่อนำไปสู่การสร้างคามเข้มแข็งของการศึกษาเชิงพื้นที่ แหล่งเรียนรู้ที่มี

คุณภาพควรช่วยให้ผู้เรียนตระหนักถึงคุณค่าและภูมิปัญญาของท้องถิ่น ตลอดจนปลูกฝังสำนึกแห่งความรักและความภาคภูมิใจในถิ่นฐานของตนเอง ในขณะเดียวกัน ครูและผู้เกี่ยวข้องไม่เพียงทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ แต่ยังต้องทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก ผู้ออกแบบกิจกรรม และผู้ประสานเครือข่ายกับชุมชน เพื่อให้กระบวนการเรียนรู้ของนอกห้องเรียนเป็นการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริงอย่างมีรากฐาน ไม่ใช่เพียงกิจกรรมที่ดำเนินไปอย่างแยกส่วน

ประการที่สอง การมีประสบการณ์ตรง (Experience) และการสะท้อนคิดเชิงลึก (Reflection) เป็นหัวใจของการเรียนรู้ตามแนวทางการเรียนรู้จากประสบการณ์ ของ Kolb ซึ่งผู้เรียนไม่เพียงเผชิญสถานการณ์จริง แต่ยังสามารถแปลงสิ่งที่พบเจอเป็นบทเรียนด้วยการสะท้อนคิดร่วมกับเพื่อนและครู ทำให้การเรียนรู้เกิดการต่อยอดและฝังลึก ซึ่งสอดคล้องกับ ธีรเดช พรหมคช (2567) ที่ระบุว่า การเรียนรู้เกิดขึ้นผ่านกระบวนการ 4 ขั้นตอน ได้แก่ ประสบการณ์เชิงรูปธรรม การเผชิญและมีส่วนร่วมกับสถานการณ์จริง การสังเกตอย่างไตร่ตรองที่ผู้เรียนได้ทบทวนสิ่งที่พบเจอ การกำหนดแนวคิดเชิงนามธรรมเพื่อนำไปสู่การสร้างความเข้าใจหรือทฤษฎีใหม่ และการทดลองเชิงรุก ที่ผู้เรียนได้นำแนวคิดไปทดสอบและปฏิบัติจริง ขั้นตอนเหล่านี้ทำงานร่วมกันเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจและตีความประสบการณ์ได้อย่างลึกซึ้ง อันนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่และการพัฒนาตนเอง ในบริบทของการศึกษานอกสถานที่ คุณค่าที่แท้จริงจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อผู้เรียนไม่เพียงแต่ได้เผชิญกับประสบการณ์ตรงเท่านั้น แต่ยังได้รับโอกาสสะท้อนคิดร่วมกับเพื่อนหรือครู การแลกเปลี่ยนดังกล่าวช่วยท้าทายความเชื่อเดิมและต่อยอดการเรียนรู้ให้ก้าวไปข้างหน้าอย่างมีความหมาย

ประการที่สาม ขั้นตอนการสร้างองค์ความรู้ (Conceptualization) และการทดลองแก้ปัญหา (Application) แสดงถึงการเคลื่อนจากการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ไปสู่การเชื่อมโยงกับทฤษฎีและการประยุกต์ใช้จริง ทำให้ผู้เรียนได้ฝึกการคิดเชิงระบบ การแก้ปัญหา และการประยุกต์ความรู้กับชีวิตจริง ซึ่งเป็นทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 ซึ่งสอดคล้องกับ กิตติยา ฤทธิภักดี และคณะ (2568) ซึ่งว่า ผู้สอนมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงระหว่างทฤษฎีกับการปฏิบัติ เพื่อทำให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน รวมทั้งแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นจริงในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการจัดการสิ่งแวดล้อม การพัฒนาโครงการที่ยั่งยืน การคิดเชิงระบบและการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหาเชิงซับซ้อน การทำงานร่วมกับผู้อื่น ตลอดจนการนำองค์ความรู้ไปใช้เพื่อแก้ปัญหาทางสังคมหรือสิ่งแวดล้อม ซึ่งทั้งหมดนี้สะท้อนให้เห็นถึง ทักษะสำคัญของศตวรรษที่ 21 ที่ผู้เรียนจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ประการสุดท้าย การพัฒนาอัตลักษณ์และความเป็นพลเมือง (Citizenship & Identity) ถือเป็นจุดเด่นที่สะท้อนแนวทางการเรียนรู้บนฐานชุมชนและการศึกษาเชิงพื้นที่อย่างแท้จริง เนื่องจากผู้เรียนไม่เพียงสร้างความรู้และทักษะ แต่ยังพัฒนาความสำนึกในฐานะพลเมืองที่มีส่วนร่วมต่อชุมชนและสังคม เป็นการขยายผลการเรียนรู้จากระดับบุคคลไปสู่ระดับสาธารณะ สอดคล้องกับ วรัญญู เห่งาโพธิ์ และมนัสนันท์ ชูตินันท์ (2568) ที่ว่า การเรียนรู้ควรเชื่อมโยงกับ ชุมชนและบริบทท้องถิ่น เช่น การเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษา ปัญหา หรือกิจกรรมในชุมชนจริง รวมถึงการบริการสังคมและโครงการต่าง ๆ ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะทางปัญญา ทักษะสังคม และคุณค่าด้านประชาธิปไตยควบคู่ไปกับการสร้างอัตลักษณ์ในฐานะพลเมืองไทยและพลเมืองโลก

กล่าวโดยสรุป กระบวนการเรียนรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้มีความเป็นองค์รวม ครอบคลุมทั้งการเชื่อมโยงกับพื้นที่ การสร้างประสบการณ์ตรง การสะท้อนคิด การสังเคราะห์ความรู้ การประยุกต์ใช้ และการตระหนักรู้ในความเป็นพลเมือง ส่งผลให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาอย่างรอบด้านทั้งด้านวิชาการ

ทักษะชีวิต และคุณค่าทางสังคม ซึ่งสามารถเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้นอกห้องเรียนในเขตเมืองเชียงรายและพื้นที่อื่น ๆ ต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้นอกห้องเรียนเชิงนวัตกรรมที่เหมาะสมกับบริบทเขตเมืองเชียงราย อันจะนำไปสู่การพัฒนาทักษะผู้เรียนอย่างรอบด้านและยั่งยืน ผลการศึกษาการจัดการเรียนรู้นอกห้องเรียนในเขตเมืองเชียงราย มีคุณค่าอย่างยิ่งต่อการพัฒนาผู้เรียนทั้งในเชิงวิชาการและเชิงคุณลักษณะ โดยผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากทั้งครูผู้สอนและนักเรียนสามารถอภิปรายได้เป็นประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้

1. การเชื่อมโยงกับพื้นที่และชุมชน (Engagement)

ผลการวิจัยสะท้อนว่าการบูรณาการแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่น เช่น วัด พิพิธภัณฑ์ ตลาด และการเชื่อมโยงกับปราชญ์ชาวบ้าน ช่วยสร้างความหมายให้กับบทเรียน ทำให้ผู้เรียนตระหนักว่าความรู้ไม่ได้เป็นสิ่งนามธรรม แต่สามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน ครูผู้สอนเห็นความสำคัญของการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างความมีชีวิตชีวาให้กับเนื้อหา ขณะที่นักเรียนมองว่าการได้ปฏิสัมพันธ์กับคนในชุมชนทำให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างองค์ความรู้ในตำรากับโลกแห่งความจริง สอดคล้องกับแนวคิดของ ดนัย ทองบุญมา และคณะ (2568) ที่ว่า วัด ตลาด และพิพิธภัณฑ์ถือเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ ความเชื่อ และวิถีชีวิตของชุมชน อันช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงมากกว่าการรับรู้เชิงนามธรรมเพียงอย่างเดียว อีกทั้งการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของปราชญ์ชาวบ้านในกระบวนการจัดการเรียนรู้ ยังเป็นการเสริมสร้างบทบาทของชุมชนในฐานะผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ ตลอดจนช่วยพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ที่มีความต่อเนื่องและยั่งยืน

2. การมีประสบการณ์ตรง (Experience)

ทั้งครูและนักเรียนต่างยอมรับว่าประสบการณ์ตรงจากการทัศนศึกษาหรือการลงพื้นที่เป็นสิ่งที่ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจได้มากกว่าการเรียนรู้ในห้องเรียนเพียงอย่างเดียว ครูชี้ว่ากิจกรรมภาคสนามเป็นแรงบันดาลใจที่ช่วยกระตุ้นการคิดวิเคราะห์ ขณะที่นักเรียนสะท้อนว่าการได้สัมผัสกับความหลากหลายของชุมชนจริงช่วยเปิดมุมมองที่กว้างขึ้นและทำให้ตนเข้าใจปัญหาอย่างรอบด้าน ซึ่งสอดคล้องกับ ชลธิ จ้อยนุแสง และปริญญา สร้อยทอง (2568) ที่ว่าการจัดการเรียนรู้เชิงรุกมีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการคิดวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการสะท้อนความเข้าใจต่อประเด็นการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ ขณะเดียวกันการจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับพื้นที่และชุมชนยังช่วยเปิดมุมมองของผู้เรียนให้กว้างขึ้นต่อชุมชนและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น อันนำไปสู่การตระหนักรู้ในความสัมพันธ์ระหว่างองค์ความรู้กับบริบทจริง นอกจากนี้ การสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลายและมีความหมายยังสามารถส่งเสริมทัศนคติเชิงบวกต่อวิชาประวัติศาสตร์ รวมถึงเพิ่มแรงบันดาลใจในการเรียนรู้และการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมของผู้เรียน

3. การสะท้อนคิดเชิงลึก (Reflection)

ผลการวิจัยยืนยันว่าการสะท้อนคิดเป็นหัวใจของการเรียนรู้นอกห้องเรียน หากปราศจากกระบวนการนี้ ประสบการณ์ย่อมไม่ถูกแปลงเป็นความรู้ ครูเห็นความสำคัญของการใช้กิจกรรมอภิปรายและการเขียนบันทึกสะท้อนคิดเพื่อให้ผู้เรียนสังเคราะห์ข้อมูลอย่างมีระบบ ขณะที่นักเรียนยอมรับว่า

การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนช่วยเปิดโอกาสให้ตนได้รับมุมมองที่หลากหลาย ส่งเสริมการคิดเชิงวิพากษ์และการเรียนรู้ร่วมกัน นอกจากนี้ อดิศักดิ์ ชูเชิด (2568) อธิบายว่า การสะท้อนคิดถือเป็นกระบวนการเชิงวิชาการที่มีบทบาทสำคัญในการทบทวนและทำความเข้าใจสิ่งที่ผู้เรียนได้รับจากการลงมือปฏิบัติ ทั้งในช่วงก่อน ระหว่าง และหลังการทำโครงการ จุดมุ่งหมายหลักของกระบวนการนี้คือการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการตระหนักรู้ทั้งต่อตนเองและต่อบริบทของเหตุการณ์ที่เผชิญ อีกทั้งยังสามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่สั่งสมไปปรับใช้เพื่อการพัฒนาตนเองในอนาคต การสะท้อนคิดจึงควรดำเนินการผ่านวิธีการที่หลากหลาย อาทิ การอภิปรายร่วมกัน การตั้งคำถามเชิงลึก การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการเขียนบันทึกเชิงสะท้อน ซึ่งไม่เพียงช่วยให้ผู้เรียนสังเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ หากยังส่งเสริมการคิดเชิงวิพากษ์และการเรียนรู้ร่วมกันในเชิงสร้างสรรค์ อันนำไปสู่การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในระดับที่สูงขึ้น

4. การสร้างองค์ความรู้ (Conceptualization)

บทบาทของครูคือการอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเชื่อมโยงประสบการณ์กับทฤษฎีทางวิชาการ จนเกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่มีความหมาย นักเรียนเองก็สามารถสรุปคุณค่าจากประสบการณ์ เช่น การเรียนรู้ศาสนาในเชิงรายได้ที่ตระหนักว่าความหลากหลายสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ แสดงให้เห็นว่ากระบวนการ conceptualization ไม่เพียงแต่สร้างความเข้าใจเชิงวิชาการ แต่ยังเสริมสร้างมุมมองเชิงสังคมและวัฒนธรรม นอกจากนี้ วีระศักดิ์ บุญญดิษฐ์ และคณะ (2568) เสนอว่า ควรส่งเสริมความเข้าใจคุณค่า ความหลากหลาย และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ผ่านการสอนที่เน้นการสร้าง ความเข้าใจในศาสนาและวัฒนธรรมต่าง ๆ การวิพากษ์จากมุมมองที่มีอยู่ไปสู่ความเชื่ออื่น ๆ และการปลูกฝังทัศนคติที่ดีต่อความแตกต่าง

5. การทดลองและแก้ปัญหา (Application)

ผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมเชิงปฏิบัติ เช่น โครงการจิตอาสา หรือการทำโครงการ มีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ทั้งด้านการคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร และการทำงานร่วมกัน นักเรียนสะท้อนว่าการทำงานเป็นกลุ่มช่วยให้พวกเขาฝึกการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าและสร้างสรรค์ทางออกใหม่ ๆ ในขณะที่ครูยืนยันว่ากิจกรรมเหล่านี้คือเวทีที่ช่วยเชื่อมโยงความรู้เข้ากับชีวิตจริง สุวิทย์ ดาวังปา และคณะ (2568) สะท้อนว่า การส่งเสริมทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนได้ดำเนินการผ่านการจัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติที่หลากหลาย อาทิ กิจกรรมจิตอาสา กิจกรรมตลาดอาชีพ การทำโครงการ และกิจกรรมสร้างรายได้ กิจกรรมเหล่านี้มุ่งเน้นให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง เกิดการมีส่วนร่วมและการเห็นคุณค่าในกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งช่วยส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์และการแก้ปัญหาเชิงนวัตกรรม ขณะเดียวกัน ครูและผู้บริหารสถานศึกษายืนยันว่ากิจกรรมเชิงปฏิบัติทำหน้าที่เป็นเวทีสำคัญในการเชื่อมโยงองค์ความรู้กับประสบการณ์ชีวิตจริง อีกทั้งยังเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 ที่มุ่งเน้นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร การทำงานร่วมกัน และการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องในสังคมร่วมสมัย

6. การพัฒนาอัตลักษณ์และความเป็นพลเมือง (Citizenship & Identity)

การเรียนรู้นอกห้องเรียนมีส่วนในการสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพ ผู้เรียนได้รับการปลูกฝังความรับผิดชอบต่อสังคมและตระหนักในคุณค่าของชุมชน ตลอดจนเกิดความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ท้องถิ่น นักเรียนสะท้อนว่า การเรียนรู้ประวัติศาสตร์เชิงรายได้ช่วยสร้างความผูกพันและความภูมิใจในถิ่นกำเนิด

อีกทั้งยังทำให้มองความแตกต่างเป็นคุณค่า ไม่ใช่อุปสรรคในการอยู่ร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับ พรหมพิริยะ ถ้อยคำ และปพิชญา ชันธารักษ์ (2567) กล่าวว่า การบูรณาการการเรียนรู้ท้องถิ่นเข้ากับสังคมศึกษาไม่เพียงช่วยสร้างองค์ความรู้ แต่ยังเป็นกระบวนการสร้างพลเมืองดีที่มีคุณภาพของสังคมโลก และปลูกฝังความภูมิใจในท้องถิ่นของผู้เรียน อีกทั้งยังระบุว่า การเรียนรู้ท้องถิ่นและการใช้แหล่งเรียนรู้ชุมชนช่วยเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เช่น ความรับผิดชอบต่อสังคม การยอมรับความแตกต่าง และการมีคุณธรรม

โดยภาพรวม ผลการวิจัยยืนยันว่ากระบวนการเรียนรู้นอกห้องเรียนในเขตเมืองเชียงใหม่มีศักยภาพในการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ครูทำหน้าที่เป็นผู้ออกแบบและผู้อำนวยความสะดวก ส่วนผู้เรียนได้ทำหน้าที่เป็นผู้สร้างองค์ความรู้ผ่านประสบการณ์ตรงและการสะท้อนคิดอย่างมีความหมาย สิ่งนี้สอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ และการศึกษาเชิงพื้นที่ ที่เน้นการเรียนรู้จากโลกจริงและชุมชนเป็นฐาน ซึ่งช่วยพัฒนาผู้เรียนให้เติบโตเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ เข้าใจความหลากหลาย และพร้อมเผชิญความท้าทายในศตวรรษที่ 21

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

1. สถานศึกษาควรนำกระบวนการจัดการเรียนรู้นอกห้องเรียนตามรูปแบบ CROL Model ไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน โดยบูรณาการแหล่งเรียนรู้ในชุมชนเข้ากับเนื้อหาวิชา เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร การทำงานร่วมกัน และการแก้ปัญหาในบริบทที่สัมพันธ์กับชีวิตและสังคมของตนเอง

2. ผู้บริหารสถานศึกษาและหน่วยงานทางการศึกษาควรสนับสนุนการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ชุมชน และแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่น อาทิ วัด พิพิธภัณฑ์ หน่วยงานภาครัฐ และปราชญ์ชุมชน เพื่อขยายโอกาสในการจัดการเรียนรู้นอกห้องเรียนอย่างต่อเนื่อง อันจะช่วยพัฒนาทักษะผู้เรียนควบคู่ไปกับการสร้างความตระหนักในคุณค่าของท้องถิ่นและความเป็นพลเมืองที่รับผิดชอบต่อสังคม

เอกสารอ้างอิง

- กิตติยา ฤทธิภักดี, ปวรณรัตน์ ประเทืองไทย, และธฤตา นฤภัย. (2568). การออกแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. *วารสารสังคมพัฒนศาสตร์*, 8(5), 24–36.
- กมลทิพย์ ศิริสวัสดิ์ และสมิตร์ สุวรรณ. (2567). การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของชุมชนในโลกยุคใหม่. *วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต*, 12(3), 201–211.
- ชลธิ์ จ้อยนุแสง และปริญญ์ สร้อยทอง. (2568). จรรยาบรรณการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เรื่อง ตามรอยหนองมหาสนุก ปลูกหนองสวรรค์ เพื่อเสริมสร้างยุวชนนักสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดอุดรธานี. *Journal of Buddhist Education and Research (JBRE)*, 11(2), 599–562.
- दनัย ทองบุญมา, พระมหาเกรียงไกร ใจสว่าง, และปริญญ์ โพธิ์ทอง. (2568). การเสริมสร้างการเรียนรู้และเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดฉะเชิงเทรา. *วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย*, 7(2), 311–324.
- อิทธิเดช พรหมคช. (2567). การบ่มเพาะความเป็นพลเมืองโลกและการพัฒนาศักยภาพในตนเอง ผ่าน การศึกษานอกสถานที่: ข้อเสนอการออกแบบแนวปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพ. *วารสารการพัฒนางานประจำสู่งานวิจัย*, 11(1), 8-18

- พรหมพิริยะ ถ้อยคำ และปพิชญา ชันธารักษ์. (2567). ท้องถิ่นศึกษา: แนวคิดและกระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ร่วมกับแหล่งวิทยาการเรียนรู้. *วารสารครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง*, 1(1), 23-42.
- วรัญญู เห่งโพธิ์ และมนัสนันท์ ชูตินันท์. (2568). พลโลกศึกษา (Global Citizenship Education): การบูรณาการแนวทางการจัดการเรียนรู้ในเยาวชนระดับมัธยมศึกษา เพื่อส่งเสริมความเป็น พลเมืองโลกกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน. *วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*, 16(Suppl.1), 167-190.
- วีระศักดิ์ บุญญดิษฐ์, เรวดี กระโหมวงค์, ทวีศักดิ์ พุฒสุขชี, และเมธิ ดิสวัสดิ์. (2568). รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองของเยาวชนในจังหวัดปัตตานี. *วารสารการจัดการองค์กร และพัฒนาสังคม*, 5(1), 137-152
- สุวิทย์ ดาวังป่า, อิทธิพัทธ์ สุวทันพรกุล, และองอาจ นัยพัฒน์. (2568). การวิเคราะห์และถอดบทเรียนการบริหารจัดการสถานศึกษา ในการส่งเสริมทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช. *วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม*, 9(6), 367-381.
- อรนุช ลิมตศิริ. (2560). การศึกษานอกห้องเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. *Veridian E-Journal, Silpakorn University (Humanities, Social Sciences and arts)*, 10(3), 1643-1658.
- อนงค์นาถ ทนชัย และสิริวดี ชูเชิด. (2568). การเรียนรู้แบบบริการสังคม. *วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์*, 15(1), 285-299.
- Bartle, E. (2015). *Personalised learning: An overview*. The Institute for Teaching and Learning Innovation, Queensland University.
- Beban, A., & Korson, C. (2025). Holding together Hope and despair: Transformative learning through virtual place-based education in Aotearoa, New Zealand. *New Zealand Geographer*, 81(1), 3-14.
- Lewis, L. H., & Williams, C. J. (1994). Experiential learning: Past and present. *New Directions for Adult and Continuing Education*, 1994(62), 5-16.
- Martena, S., & Marten, H. F. (2025). When the parish turns into a classroom: teaching pluriliteracies in regional collateral languages through place-based education (the case of Latgalian). *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 46(3), 620-636.
- Mashfufah, A., Dasna, I. W., & Utama, C. (2024). Community-Based Project Learning: Empowering Students' Self-Regulated Learning and Creativity. *European Journal of Educational Research*, 13(2). 427-443.
- Kolb, A. Y., & Kolb, D. A. (2009). Experiential learning theory: A dynamic, holistic approach to management learning, education and development. In *The SAGE handbook of management learning, education and development* (Vol. 7, p. 42). SAGE.
- Kolb, D. A., Boyatzis, R. E., & Mainemelis, C. (2014). Experiential learning theory: Previous research and new directions. In *Perspectives on Thinking, Learning, and Cognitive Styles* (pp. 227-247). Routledge
- Saifi, A. G., Khlaif, Z. N., & Affouneh, S. (2024). The effect of using community-based learning program in science students' achievement according to Kolb's learning styles. *Social Sciences & Humanities Open*, 10, 101125.
- Yemini, M., Engel, L., & Ben Simon, A. (2025). Place-based education—a systematic review of literature. *Educational Review*, 77(2), 640-660.

